RAZPRAVE — STUDIES

Relikvije in relikviariji iz nekdanjega samostana dominikank v Studenicah

Darko Knez*

DOI: https://doi.org/10.62409/czn.309
CC BY-SA 4.0

UDK – *UDC*: 27-526.7(497.4Studenice)
Potrjeno – *Accepted*: 31. 7. 2025 | Objavljeno – *Published*: 31. 8. 2026
1.01 Izvirni znanstveni članek – *1.01 Original Scientific Article*

Darko Knez: Relikvije in relikviariji iz nekdanjega samostana dominikank v Studenicah.
Časopis za zgodovino in narodopisje, Maribor 97=62(2026), 1, str. 5–29

Samostan dominikank v Studenicah, ustanovljen leta 1237 je kot eden prvih ženskih samostanov na Slovenskem predstavljal pomembno duhovno, kulturno in umetniško središče. Poleg arhitekturnih in zgodovinskih vrednot je samostan znan tudi po svojih 159 relikvijah različnih svetnic in svetnikov umeščenih v 29 bogato okrašenih relikviarijev. Ti so bili izdelani od konca 17. stoletja do konca devetnajstega stoletja, čeprav je večina med njimi bila izdelanih v 18. stoletju.

Ključne besede: relikvije, relikviariji, Studenice, samostani, svetnice, svetniki.

Darko Knez: Relics and Reliquaries from the Former Dominican Convent in Studenice.
Review for History and Ethnography, Maribor 97=62(2026), 1, pp. 5–29

The Dominican convent in Studenice, founded in 1237, was one of the earliest convents for women in the Slovenian lands and an important spiritual, cultural and artistic centre. In addition to its architectural and historical significance, the convent is also known for its collection of 159 relics of various female and male saints, housed in 29

* Mag. Darko Knez, (ORCID identifier 0009-0009-1795-3573), muzejski svetnik, kustos Zbirke cerkvenih predmetov, Narodni muzej Slovenije, Prešernova cesta 20, SI-1000 Ljubljana, Slovenija, darko.knez@nms.si. – *Darko Knez, MA, (ORCID identifier 0009-0009-1795-3573), Museum Councillor, Curator of the Collection of Ecclesiastical Objects, National Museum of Slovenia, Prešernova cesta 20, SI-1000 Ljubljana, Slovenia, darko.knez@nms.si*

richly decorated reliquaries. These were produced between the late 17th and the late 19th centuries, although the majority date from the 18th century.

Keywords: relics, reliquaries, Studenice, convents, female saints, male saints.

Uvod

Samostan dominikank v Studenicah, ustanovljen leta 1237 kot eden prvih ženskih samostanov na Slovenskem, je predstavljal pomembno duhovno, kulturno in umetniško središče. Poleg arhitekturnih in zgodovinskih vrednot je samostan znan tudi po svojih 29 bogato okrašenih relikviarijih. Ti dragoceni predmeti, v katere je umeščeno 159 relikvij različnih svetnic in svetnikov, pričajo o globoki veri in statusu samostana in so imeli pomembno vlogo v duhovnem življenju tamkajšnjih redovnic in vernikov. Pogosto so bili osrednji del obredov, saj so verniki v njih videli simbol neposredne povezave s svetnicami in svetniki, katerim so se priporočali.

Relikvije

Relikvije so telesni ostanki svetnikov (kosti, zobje, prameni las) ali predmeti, ki so prišli v stik z njihovim telesom (obleke, orodja mučeništva), pogosto pa tudi fragmenti svetih krajev, kot na primer koščki lesa domnevnega Kristusovega križa. V srednjeveški miselnosti so relikvije nosile božjo moč in varovale skupnost pred boleznimi, naravnimi nesrečami in duhovnimi nevarnostmi. Za samostane so bile pomemben simbol njihove svetosti in povezave z nebeško hierarhijo.

Med relikvijami v pravem pomenu ločimo večje in manjše (*reliquiae maiores seuinsignes et reliquiae exiguae*).[1] Med večje relikvije prištevamo celo svetnikovo telo[2], kot je primer sv. Fidelija v samostanski cerkvi sv. Treh kraljev v Studenicah, ali del telesa, kot so svetnikova glava, noga ali roka, kot sta na primer zapestji sv. Ane v Studenicah, lahko pa tudi kost, kot so nadlahtnica, podlahtnica in stegnenica ali del telesa, ki je bil trpinčen npr. srce ali jezik, če

[1] Ušeničnik, 432.

[2] Še en tak primer najdemo tudi v cerkvi Žalostne Matere božje na Žalostni gori nad Preserjem. Na desni strani cerkvene ladje je oltar sv. Križa s stekleno krsto, v kateri leži sv. Jukund, desno ob njegovih nogah pa je čaša »s krvjo«. Ob kronani glavi je njegova roka z upognjenimi prsti; na prsih so izvezene črke PAX, zraven pa je meč. Na sebi ima drago svileno, z zlatom in srebrom pretkano obleko. Mučenčevo telo so kartuzijani v cerkev prenesli leta 1737 iz samostana Bistra, tamkajšnji menihi pa so ga dobili iz Rima, iz katakomb sv. Kalista.

je čudežno ohranjen. Manjša relikvija je lahko samo delček nekega svetnika ali blaženega, čigar kult je Cerkev odobrila,[3] in takšnih je večina relikvij v studeniškem samostanu. Včasih gre za predmet, ki se ga je svetnik le dotaknil, na primer za oblačilo. Takšne predmete so častili z odobravanjem Cerkve, saj so od apostolskih časov do danes svetniki tisti člani Cerkve, ki so izkazovali herojski pogum in krepost oziroma so umrli za vero (Cerkev, krščanstvo). Zato jih Cerkev časti kot izjemno svete. Ostankom svetnikov so izkazovali posebno spoštovanje, tudi s posnemanjem njihovih vrlin.[4] Večje relikvije praviloma hranijo v cerkvi; v javnem ali poljavnem oratoriju, zasebnem oratoriju ali zasebni hiši pa le z izrecnim škofovim dovoljenjem. Manjše relikvije smejo verniki imeti doma in jih podobno častiti; lahko jih tudi pobožno nosijo s seboj.[5]

Slika 1: Nekdanja samostanska cerkev sv. Treh kraljev v Studenicah (foto: Igor Vidmar)

V širšem pomenu so relikvije tudi predmeti, ki so bili z dotično osebo neposredno povezani (obleka, mučilno orodje). Tem ostankom se pripisuje

[3] Zakonik cerkvenega prava, 476.
[4] https://The catholic community forum, http://www.catholic-forum.com/saints/ncd-07032.htm, (obiskano: 15. 7. 2025).
[5] Ušeničnik, 432.

čudodelna moč. Hranjenje »ostankov« mučencev zasledimo že v obdobju katakomb, ko so mučeniška telesa polagali v arkosolije ali sarkofage.[6]

Ta praksa se je razširila tudi zunaj Rima. Ko se je preganjanje kristjanov končalo, so zaradi pomanjkanja celih teles spravljali v posebne posodice (relikviarije) samo njihove dele in jih častili, kakor da je telo celo.

Krščanstvo loči relikvije po pomembnosti.[7]

Relikvije prvega reda so Jezusovi telesni ostanki (sveti prepucij,[8] Jezusov noht,[9] sveta kri[10] ipd.), predmeti, ki so bili tesno povezani z dogodki iz Jezusovega življenja (jasli, sveti križ,[11] torinski prt[12] ipd.) ter telesni ostanki svetnikov, zlasti mučencev (kosti, lasje, udi idr.).

Relikvije drugega reda so osebni predmeti svetnikov (oblačila, obutev, pisma, molitvenik, križ, rožni venec, orodje, ki ga je svetnik uporabljal oziroma s katerim so ga mučili, ipd.). Gre torej za predmete, ki jih je svetnik nosil, oziroma predmete, ki jih je svetnik posedoval ali pogosto uporabljal.[13] Bolj kot je bil predmet pomemben v svetnikovem življenju, bolj je bil cenjen.

Relikvije tretjega reda so predmeti (zlasti kosi blaga), ki so se dotaknili svetnikovega telesa (ali tudi njegovega relikviarija) po njegovi smrti. Med te relikvije spada vse, s čimer so se dotaknili relikvije prvega ali drugega reda.

Pomembnost relikvij določajo še druga merila. Relikvije mučencev, denimo, so praviloma bolj cenjene kot relikvije drugih svetnikov; bolj so čislane tudi takšne, za katere ni videti, da jih je načel zob časa. Občasno je njihovo čaščenje doseglo absurdne razsežnosti, kot na primer takrat, ko so verniki častili dve lobanji Janeza Krstnika.[14]

---

[6] Polonyi, 9–10.

[7] Brauneck, 69–71.

[8] Koža, ki obdaja zunanji del moškega spolnega uda in je ostanek Jezusovega obrezovanja v mladosti.

[9] Hengstler in Stocker, 144.

[10] Shalem, 405.

[11] Sveti križ ali kosi Jezusovega križa, ki jih je Konstantin Veliki (307–337) podaril krščanski cerkvi, sodijo med prve in hkrati najpogostejše relikvije.

[12] Intrigillo: Na malo več kot štiri metre dolgem in en meter širokem kosu lanenega platna, ki velja za najstarejšo relikvijo iz krščanskih časov in je shranjen v katedrali sv. Janeza Krstnika v Torinu, je lepo viden prsni in hrbtni odtis bradatega moža z dolgimi lasmi. Silhueta je vidna le, če jo opazujemo z oddaljenosti dobrih dveh metrov. Na platnu so vidni številni rjavkasti madeži, ki nakazujejo rane križanega. Na levi strani odtisa je vidna rana v predelu prsnega koša. Po prepričanju številnih vernikov je to prt, v katerega so zavili umrlega Jezusa. S tem mnenjem se strinja večina znanstvenikov, ki so prt analizirali, obstajajo pa tudi nekateri razlogi za nasprotno prepričanje.

[13] Brauneck, 70.

[14] Herod (39–4 pr. n. št.) se je poročil s Herodiado, ki pa je bila že poročena s Herodovim bratom Filipom. Janez je to ostro obsojal, zaradi česar ga je Herod zaprl. Malo pozneje je Herod praznoval rojstni dan in priredil veliko gostijo. Herodiadina hčerka Saloma je s svojim plesom Heroda tako navdušila, da ji je bil pripravljen dati za nagrado kar koli.

Zanimiva je tudi zgodba svetnika, ki se ga časti, čeprav ni bilo njegovih relikvij. Gre namreč za sv. Janeza Evangelista,[15] ki naj bi bil med apostoli Jezusu najljubši in je vse svoje življenje oznanjal ljubezen, ki naj druži vernike. Ljudem ni bil blizu samo zavoljo ljubezni, ki jo je oznanjal, ampak tudi zavoljo skrivnosti, ki ga obdaja, kajti ko so odprli njegov grob, da bi dobili relikvije za cerkev, ki so mu jo hoteli posvetiti v Carigradu, ni bilo ostankov trupla, ampak samo bel prah.[16]

Čaščenje relikvij

Čaščenje relikvij je ena od oblik ljudske pobožnosti, ki se opira na verovanje, da imajo ostanki telesa ali predmetov svetega človeka čudežno moč (od tod v nekaterih slovanskih jezikih izraz »svete moči«). Čaščenje relikvij (pri procesijah z dotikanjem ali poljubljanjem) pomeni svetnikovo navzočnost in prenos čudodelne moči.

Najstarejše zgodovinsko poročilo o čaščenju mučencev in njihovih relikvij sega v sredo 2. stoletja, ko je bil opisan pogreb sv. Polikarpa iz Smirne. V opisu beremo: »Stotnik ga je dal položiti na sredo grmade in sežgati, kakor je pri njih navada. Tako smo kasneje pobrali njegove kosti, dragocenejše od draguljev in imenitnejše od zlata, in jih na primernem kraju shranili. Tu se bomo, kakor bo šlo, z radostjo in veseljem zbirali ter z Gospodovo pomočjo obhajali rojstni dan njihovega mučeništva v spomin njim, ki so boj že končali, in za

Herodiada jo je pregovorila, naj zahteva glavo Janeza Krstnika na pladnju. Herod sicer Janeza ni mislil usmrtiti, a je ustregel tej čudaški želji in ukazal Janezu odsekati glavo. Truplo brez glave so izročili Janezovim učencem, da so ga pokopali. Posmrtne ostanke Janeza Krstnika je cesar Julijan Apostata dal sežgati. Janezova verska skupnost je ostala aktivna tudi po njegovi smrti. Po nekaterih virih so se njegovi učenci sčasoma pridružili Jezusovim, prvim kristjanom; po drugih virih pa je mogoče sklepati, da sta bili to še dolgo ločeni skupini, v nekem smislu celo konkurenčni. Janeza Krstnika zelo častijo vse glavne krščanske cerkve. Za večino kristjanov pomeni Janez Krstnik stično točko med Staro in Novo zavezo. Pogosto ga štejejo za zadnjega velikega preroka Stare zaveze, po drugi strani pa je Janez tisti, ki je pripravil pot Jezusu.

Janez Krstnik po katoliškem in po pravoslavnem koledarju goduje 24. junija. Godovni dan zaznamuje obletnico njegovega rojstva. Slovenci ga imenujemo kres ali kresni dan, saj je marsikje v navadi, da na ta dan kurijo kresove. Pregovor *Ob kresi se dan obesi* nas spominja na dejstvo, da se po poletnem Sončevem obratu dnevi začnejo krajšati.

Spomin na smrt Janeza Krstnika se po katoliškem in po pravoslavnem koledarju praznuje 29. avgusta. Praznik se uradno imenuje »mučeništvo Janeza Krstnika«, ljudsko ime zanj pa je tudi »Janez brez glave«.

[15] Sv. Janez (27. december, šentjanževo). Na Slovenskem mu je posvečenih blizu 40 cerkva.

[16] Curti, 25.

vajo in pripravo njim, ki jih še čaka.«[17] Od 5. stoletja so bila pogosta romanja v Jeruzalem na Jezusov grob,[18] k sv. Petru v Rim in na grobove apostolov in mučencev (Lavrencija, Pankracija in drugih), v Carigrad pa k relikvijam Svetih treh kraljev, ki so bile v času križarskih vojn prenesene v Köln.[19]

Cerkev je priporočala, naj se relikvije ne postavljajo na oltar, na katerem je izpostavljeno Najsvetejše[20], lahko pa so se na kak drug oltar dajale relikvije svetnikov, katerih god so tisti dan praznovali. Poljubljanje ali blagoslov z njimi ni bil dovoljen, dokler je bilo na glavnem oltarju izpostavljeno sveto Rešnje telo. Relikvije je bilo prepovedano postavljati na ali pod tabernakelj ali celo vanj. Ko so bile relikvije izpostavljene čaščenju, sta morali na oltarju goreti dve sveči.

Relikvije so lahko nosili v procesiji in z njimi blagoslavljali vernike. Mašnik, ki je dajal blagoslov, se je pred svetinjami priklonil in je lahko svetinje dvakrat pokadil. Nato je molče in brez veluma podelil blagoslov in dal vernikom možnost, da poljubijo svetinje. Verniki so poljubljali steklo posode, v kateri so relikvije shranjene, ali svilnati ovoj, ki je pokrival relikvije.[21]

Javno so se smele izpostavljati samo relikvije tistih svetnikov in mučencev, ki jih je Cerkev že razglasila za svetnike oziroma so njihova imena že v martirologiju. Do konca 19. stoletja, ko je Cerkev to izrecno prepovedala, je bila navada in celo zapoved, da so relikvije, ki so jih hranili v posebnih posodah, postavljali na oltar in jih dajali vernikom poljubljati.[22] Poleg tega, da so bile skrinje z relikvijami na oltarjih in da so jih prenašali v procesijah, so jih uporabljali tudi za zdravljenje in pridobivanje drugih milosti.

Kristjani so že od začetka posebno častili ostanke mučencev, pozneje pa tudi drugih svetnikov. Že sv. Janez Krizostom si je želel iti v Rim, da bi videl ječe in verige sv. Pavla. V zgodnjem krščanstvu je bila ustaljena praksa, da se maša opravlja nad grobom mučencev. Ko novih mučencev ni bilo več, cerkve pa so se gradile pogosteje, so iz Rima pošiljali v vsako novo cerkev sprva telesa, nato dele teles, končno pa samo še delčke mučencev, ki naj bi jih po običaju med posvečevanjem cerkva vgradili pod oltar ali vanj. Ker je bilo povpraševanje zelo veliko, so relikvije drobili na manjše dele, zato jih je bilo vedno več.[23]

---

[17] Lukman, 10.
[18] Hengstler in Stocker, 75–78.
[19] Shalem. 395–397.
[20] Najsvetejši zakrament krščanstva (kratko tudi Najsvetejše) je hostija, posvečena v evharističnem obredu. Na začetku obreda čaščenja Najsvetejšega duhovnik položi posvečeno hostijo v monštranco, ki jo potem slovesno pokaže vernikom.
[21] Ušeničnik, 434–435.
[22] Flis, 88.
[23] Amon, 296.

Slika 2: Baročni veliki oltar iz leta 1718, pripisan kiparju Gregorju Božiču (foto: Darko Knez)

Sliki 2 a, b: Relikviarija z osmimi relikvijami na velikem oltarju (foto: Tomaž Lauko)

Začel se je uveljavljati sistem patrocinijev, kar pomeni, da je vsaka fara dobila svojega svetnika, mu posvetila glavni oltar in pogosto vanj vzidala relikvije ali pa jih izpostavila v posebnem relikviariju. V 6. stoletju na Zahodu ni bilo več oltarja brez relikvij. Grob z relikvijami je bil v zgodnjem srednjem veku praviloma pod vznožjem oltarja. Iz tega je nastala konfesija,[24] pozneje pa kripta. Ob koncu 11. stoletja so krste z relikvijami začeli polagati za oltar, v prostor med oltarjem in steno apside, ki se imenuje *martyrium*. Nekoliko pozneje so relikvije polagali v sklop stolpičev, ki nosijo menzo, od 15. stoletja pa v oltar pod *supedanej* ali v *stipes*.[25] Ker je reformacija zavrnila čaščenje relikvij, se je tridentinski koncil[26] izrecno zavzel za to prakso, zato so po tridentinskem koncilu, ob koncu 16. stoletja relikvije dajali v majhno kamnito ploščo v sredini menze (*petra sacra*). Še danes Cerkev priporoča, da se ob vsaki posvetitvi novega oltarja vzidajo relikvije mučencev ali svetnikov samo še pod oltar, torej pod oltarno menzo in ne več vanjo.[27] Temu rečemo grobek.

Kristjani so relikvijam svetnikov pogosto pripisovali čudodelno moč in jih s tem povzdigovali v nekakšne magične predmete. Tak odnos do relikvij je mejil na idolatrijo,[28] proti čemur so nastopili številni protestanti,[29] zato v protestantskih skupnostih navadno ne častijo relikvij, saj so proti pretiranim materialnim vidikom vere, predvsem proti odpustkom in relikvijam.[30]

---

[24] Konfesija (latinsko: confessio »izpoved, priznanje«). V zgodnjekrščanskih in zgodnjesrednjeveških cerkvah grob mučenca ali svetnika pod oltarjem. Sprva je bil to zaprt sarkofag, vzidan v oltar ali pod njim. Kasneje (od 6. stoletja naprej) so v oltarno steno naredili majhno okno ali preprosto luknjo, skozi katero je bilo mogoče videti sarkofag (fenestella confessionis »okno za spoved«); iz tega se je sčasoma razvila komora za sarkofag pod oltarjem, ki je postala dostopna ljudem, nato pa v romanskem obdobju večji oblikovan prostor z oboki in stebri (kripta).

[25] *Stipes* (latinsko: »deblo, hlod«). Del oltarja, na katerem počiva menza. V prejšnjih obdobjih je bil to eden od štirih nog, od predromanskega obdobja naprej pa je bil *stipes* zgrajen iz klesanega ali lomljenega kamna z ometom. Od 14. stoletja so pred njim postavili antependij.

[26] Tridentinski koncil je z dolgimi vmesnimi premori potekal osemnajst let (1545– 1563) in je bil odgovor na reformacijo, ki je v tistem času preplavila pol Evrope. Njegov namen je bil ljudem, zlasti pa kleru, zapovedati stare dogme in presoditi, kakšni ukrepi so še potrebni. Ta veliki cerkveni zbor je potekal v Tridentu (danes Trento, Italija) in Bologni. Na koncilu so vpeljali Katekizem rimskokatoliške Cerkve, določili standarde obredov v Cerkvi in dokončno potrdili svetopisemski kánon.

[27] Zakonik cerkvenega prava, Kanon 1237; Splošna ureditev rimskega misala št. 266.

[28] Idolatrija (grško εἴδωλον [eidolon, idolon] = idol, malik; grško λατρεία [latria, latrija] = molitev, čaščenje, enačenje z bogom) ali malikovanje je versko dejanje, pri katerem verniki častijo predmet, osebo ali tudi pojem kot Boga. Tak predmet imenujemo idol ali malik. Idolatrija je za sodobne jude, kristjane in muslimane greh proti Božjim zapovedim. Sveto pismo idolatrijo izrecno prepoveduje in kot svarilni zgled navaja jude, ki so molili k zlatemu teletu.

[29] Polonyi, 14.

[30] Protestanti so v 16. stoletju uničili veliko relikvij in relikviarijev.

Sčasoma se je v katoličtvu odnos do relikvij nekoliko umiril in danes le redki katoliki pripisujejo relikvijam magično moč – ob relikvijah se sedaj spominjajo svetnikov in njihovih slavnih del.

Čaščenje relikvij je tesno povezano z romanji. Od začetkov je to živ proces in njegove vsebine so se v času spreminjale. Romanje ni bilo nikoli samo versko dejanje; v ozadju so bili največkrat tudi turistično-trgovski motivi. Eden teh motivov so bile tudi privlačne relikvije v krajevni cerkvi, kar je posredno polnilo obrtniške in mestne blagajne. Ne samo telesne relikvije, tudi spominski predmeti, predvsem mučeniško orodje, so priklicali v življenje marsikatero božjo pot. To velja zlasti za Jezusov križ, ki so ga od leta 350 kazali v Jeruzalemu in romarji so njegove drobce kot dragocen spomin raznesli po vsem krščanskem svetu.[31]

Vse to je pospeševalo potvarjanje svetega, vodilo je do goljufij, kraj in ropanj relikvij ter prinašalo nevarnost napeljevanja v vraževerje. Omejitveni ukrepi oblasti, grobe šale in končno kritika humanistov kažejo na te senčne strani čaščenja relikvij.

Relikviariji

Relikviarij je posodica, v kateri se hranijo ali razstavljajo relikvije, torej ostanki kosti, obleke ali predmeta, ki se nanaša na svetnika oziroma kakšno drugo sveto moč. Že od zgodnjega krščanstva so relikvije hranili v posebnih skrinjah oziroma škatlah (relikviarijih). Obstoj relikviarijev je v krščanstvu izpričan že v 4. stoletju. V tistem času relikviariji mučencev niso stali le na cerkvenih površinah, ampak so bili nameščeni ob poteh, tako kot danes kapelice. Teh Cerkev ni mogla nadzorovati in s tem tudi ne tega, koga bodo ljudje častili, saj se je preprosto ljudstvo pogosto lažje identificiralo z bližnjimi mučenci in njihovimi navadami ter vrednotami kakor pa z daljnimi tujci.

V 10. stoletju so začeli k oltarju postavljati relikviarije, v poznem srednjem veku pa so relikviarije vedno pogosteje izdelali v podobi poprsja ali okončin in obliki monštranc.[32]

Relikviarij je lahko zelo majhen – npr. škatlica, ki vsebuje svetnikov noht. Obstajajo tudi veliki oltarni relikviariji oziroma taki, v katerih je celotno truplo svetnika, kot je primer relikviarija s truplom sv. Fidelija v studeniškem samostanu. Relikviariji so pogosto pozlačeni in bogato okrašeni. Marsikateri ima tudi veliko umetniško vrednost. Izdelani so iz različnih materialov, najpogosteje iz žlahtnih, kot so srebro, zlato, kristal, slonova kost, nekateri pa so

[31] Dolenc, 11.
[32] Sauer, 39.

Slika 3: Levi slavoločni oltar sv. Križa iz leta 1708,
pripisan kiparju Mihaelu Pogačniku (foto: Darko Knez)

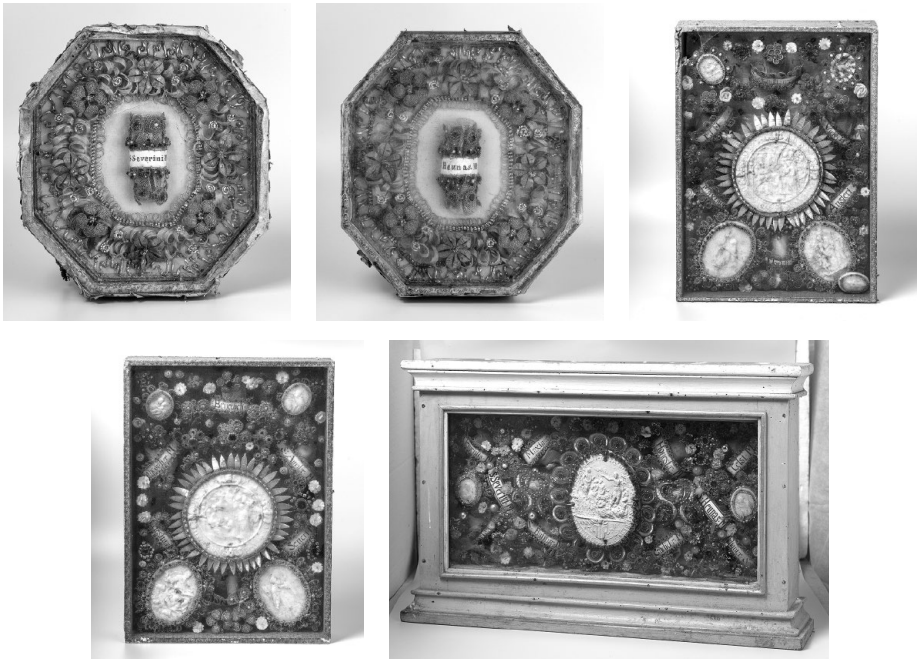

Slike 3 a, b, c, d, e: Relikviariji na slavoločnem oltarju sv. Križa (foto: Tomaž Lauko)

tudi iz lesa. Relikviarij v rokah neke osebe ali nošen v obhodu redno označuje prenos moči ali posvetitev cerkve.

Samostani, cerkve in zasebniki so pridno zbirali relikvije; tako so v pomembnejših ustanovah zbrali bogate zaklade relikvij; le skromen del je bil porazdeljen med preostale cerkve. Pogosto so med relikvijami tudi druge redkosti in zanimivosti. Najpomembnejše zbirke relikvij (npr. v grajski cerkvi v Wittenbergu, cesarski zaklad v Nürnbergu) so redno razkazovali ob slavnostnih izpostavljanjih, med katerimi si je vernik lahko pridobil z obsežnostjo zbirke sorazmerno število odpustkov, ki so jih branja veščim interesentom opisovale posebne knjige svetinj.[33] Večina evropskih cerkva je imela posebne zakladnice, deželni veljaki pa so imeli umetnostne sobane, kjer so ob relikviarijih hranili tudi druge dragocenosti. Mnoge med njimi se niso ohranile. Bolj izpostavljene so na primer v Italiji zakladnica sv. Marka v Benetkah, sv. Antona v Padovi, cerkev sv. Lorenca v Firencah, zakladnice v Španiji, na Portugalskem in v Franciji. Izpostavljam tudi znano zbirko sakralne umetnosti v Aachnu v Nemčiji; v Avstriji pa sta za nas zanimivi zakladnici na Dunaju in v Salzburgu. Bogate so bile tudi zakladnice na Madžarskem, Češkem, Hrvaškem in številne druge.[34] Spisek še daleč ni popoln, a daje vtis, kako številni so zakladi, od katerih mnogi še danes obstajajo. Manjše zakladnice, ki se ne morejo kosati z omenjenimi, so bile tudi v naših samostanih in cerkvah.

Relikviarije so izdelovali različni mojstri; v studeniških primerih so to bili predvsem kiparji, notranjost relikviarijev in okraševanje pa je bilo v domeni nun. Ti umetniško izdelani relikviariji so imeli tudi okrasno vlogo, saj so bili nemalokrat sestavni del oltarjev.

Relikviariji so tudi v studeniškem samostanu igrali ključno vlogo pri obredih, povezanih s praznovanji svetnikov ter pri posvečenju novih članic samostana. Ohranjeni zapisi iz 17. stoletja pričajo o posebnih obredih, med katerimi so v procesiji nosili relikvije in z njimi blagoslavljali navzoče vernike.[35]

Nunsko samostansko delo v Studenicah

Nunam v samostanu Studenice je bilo zaupano več pomembnih nalog, med katerimi so bile tudi izdelava in vzdrževanje liturgičnih predmetov, vključno z relikviariji. Dominikanke so bile znane po svojem natančnem ročnem delu, vezanju knjig, prepisovanju rokopisov in izdelavi vezenin za liturgična

[33] Amon, 296.
[34] Hernmarck, 322–323.
[35] Mlinarič, 83-145.

oblačila. Relikviariji so bili pogosto okrašeni s tkaninami, vezenimi z zlatimi in srebrnimi nitmi, kar je poudarjalo njihovo sveto naravo.

Redovnice so se po samostanih specializirale za umetniško izdelovanje okraskov za relikviarije ter zavijanje in okraševanje relikvij, kakor tudi za njihovo vdelovanje v relikviarije. Tako so tudi studeniške nune relikvije večinoma povile s svilenimi trakovi bele ali roza, včasih tudi zlate barve. Podlaga za studeniške relikvije je večinoma rdeča svila. Vse relikvije imajo napisne listke. Na zvitem papirju je zlat ali rdeč rob in nanj je spretna nunska roka izpisala z rdečim, zlatim ali črnim tušem ime svetnika/svetnice oziroma mučenca/mučenke ter pogosto ime pokojne redovnice, katere relikvija oziroma ostanek je zavit.

Na napisnih listkih za imenom je večinoma napisana črka M, kar v latinščini pomeni *Martyr* torej – mučenec oziroma mučenka, včasih pa pred imenom piše V. M. kar v latinščini pomeni *Virgo et Martyr,* torej devica in mučenka.

Ker so redovnice same razvile to spretnost izdelave tovrstnega okraševanja notranjosti relikviarijev in drugih devocionalij, rečemo temu samostansko delo.

V Cerkvi sv. Treh kraljev v Studenicah v omari na nunskem koru še vedno hranijo orodja, s katerim so studeniške nune izdelovale tovrstno okrasje. V isti omari je shranjen tudi kalup za izdelovanje medaljonov z različnimi svetniškimi prizori. Ti medaljoni so praviloma izdelani iz barvanega voska in so bili v osrednjem delu relikviarijev. V studeniške relikviarije je umeščenih 32 različnih medaljonov. Nune v Studenicah so iz voska izdelovale tudi različne svete podobe, kakor so Praški Jezuščki in druge svetniške podobe.

Prav tako so v Studenicah ohranjene škatlice z različnimi perlicami, zlatimi, srebrnimi in raznobarvnimi žicami, posebej izdelanimi listki in rožicami, celo rože, izdelane iz keramike, kar nakazuje, da so vse to izdelovale redovnice. Poleg tega so nune skrbele za ustrezno shranjevanje relikvij in njihovo uporabo v bogoslužju.

Izdelovanje okraskov je bila ena izmed tradicionalnih dejavnosti, ki so jih redovnice v samostanih opravljale v zgodovini. Ta praksa je imela globoke duhovne in praktične korenine, saj je predstavljala način izražanja predanosti Bogu; hkrati je omogočala samostanom, da so z izdelki zagotavljali določene prihodke.

Relikviariji v samostanu Studenice

Zbiranje relikvij s strani samostanov, cerkva in zasebnikov je privedlo do bogatih zbirk relikvij in relikviarijev. Ena takšnih zbirk so nedvomno tudi

Slika 4: Karmelski oltar iz okoli leta 1770 v stranski kapeli, pripisan kiparju Jožefu Holzingerju (foto: Darko Knez)

Sliki 4 a, b: Relikviarija v stranski kapeli s Karmelskim oltarjem (foto: Tomaž Lauko)

relikviariji iz nekdanjega samostana dominikank v Studenicah, ki sodijo med tri najpomembnejše tovrstne zbirke v Sloveniji. Prava med njimi je zbirka relikviarijev Muzeja krščanstva na Slovenskem v Stični, kjer hranijo 72 relikviarijev in v njih 670 relikvij, izdelanih med 17. in 20. stoletjem.[36] Druga je Zbirka Oddelka za zgodovino in uporabno umetnost Narodnega muzeja Slovenije, kjer hranijo 65 relikviarijev z 204 relikvijami.[37] Nato sledi 29 relikviarijev in 159 relikvij različnih svetnikov in svetnic, ohranjenih v nekdanji samostanski cerkvi dominikank v Studenicah. Ti relikviariji po obliki ne odstopajo od relikviarijev v drugih zbirkah in večinoma gre za ovalne, trikotne ali pravokotne pozlačene in rezbarjene okvirje s steklenim zaščitnim pokrovom. Izdelani so bili od konca 17. stoletja do konca devetnajstega stoletja, čeprav je večina med njimi bila izdelana v 18. stoletju.

Dvanajst relikviarijev je na petih oltarjih v samostanski cerkvi. Od teh sta dva relikviarija, ki ju je leta 1718 izdelal slovenski baročni kipar Gregor Božič in sta na velikem baročnem oltarju sv. Treh kraljev iz leta 1718, ki ga je prav tako izdelal Božič, po eden na vsaki strani tabernaklja.[38] Gre za razgibana prostostoječa okvirja, ki se proti vrhu ožita in sta okrašena z rokokojsko in poznorokokojsko ornamentiko.[39]

Dva relikviarija, ki ju je okoli leta 1770 izdelal mariborski kipar Jožef Holzinger, sta umeščena na baročnim Karmelskem oltarju, ki ga je prav tako izdelal Holzinger, v stranski severni kapeli. Njegov je tudi sarkofag na stranskem oltarju, v katerem je sv. Fidelij, ki so ga leta 1778 prinesli iz Rima. Tudi sarkofag je Holzinger izdelal okoli leta 1770.[40]

Pet relikviarijev, ki jih je leta 1708 izdelal slovenski kipar Mihael Pogačnik iz Slovenskih Konjic, je razporejenih po stranskem baročnem oltarju sv. Križa, ki ga je prav tako izdelal Pogačnik.[41] Med temi po kakovosti okrasov in velikosti relikvij izstopata relikviarija mučencev, Sv. Severina in sv. Heunasa, s po eno relikvijo.

V stranski kapeli Rožnovenske Matere Božje so na baročnim oltarju še trije relikviariji Mihaela Pogačnika iz leta okoli 1725. Tudi stranski baročni oltar (Lurške Matere Božje, prej Marije Matere Usmiljenja) iz leta 1723 je

[36] Knez 2008,0 17.
[37] Knez 2014, 6.
[38] Korpnik, 136-141.
[39] Kostanjšek Brglez II, 36.
[40] https://foto-zgodbe.blogspot.com/2020/07/studenice-domovanje-dominikank-in.html, (obiskano: 15. 7. 2025).
[41] https://foto-zgodbe.blogspot.com/2020/07/studenice-domovanje-dominikank-in.html, (obiskano: 15. 7. 2025).

Slika 5: Niša s sarkofagom s posmrtnimi ostanki rimskega mučenca sv. Fidelija, ki so jih leta 1778 prinesli iz Rima. Sarkofag iz okoli leta 1778 je pripisan Jožefu Holzingerju (foto: Tomaž Lauko).

Sliki 6 a, b: Relikviarij z zapestjem prednice (priorice) studeniškega samostana med letoma 1478 in 1487, Ane Limberške (foto: Tomaž Lauko)

delo slovenskega kiparja Mihaela Pogačnika iz Slovenskih Konjic,[42] vendar na njem ni relikviarijev.

Devet relikviarijev je razporejenih na zaprtem nunskem koru v cerkvi sv. Treh kraljev v samostanu dominikank v Studenicah, kjer so redovnice ločene od ostalih spremljale mašo. Osem relikviarijev pa je v omari, postavljeni v bivšem prehodu v nunskem koru. V isti omari so spravljena tudi orodja in različni materiali, ki so jih nune uporabljale za okraševanje relikvij. Vse te relikviarije so v celoti okrasile studeniške dominikanke.

Največji relikviarij studeniškega samostana je na desnem stranskem oltarju v samostanski cerkvi, kjer je steklena krsta s truplom mučenca Fidelija iz katakomb sv. Priscile v Rimu, ki je bi bilo v samostan dominikank v Studenice prenešeno leta 1778; tega so studeniške dominikanke samo okrasile. Ta je tudi najbolj prepoznan in izpostavljen. Gre za relikviarij s truplom domnevnega sv. Fidelija v beli pozlačeni krsti s krono na glavi, čigar bela obleka je nekoč bila opremljena z zlatom in srebrom ter z nekaj briljanti in biseri v stranskem oltarju na desni strani v cerkvi sv. Treh kraljev v Studenicah. Fidelij z zlatim čipkastim ovratnikom je obut v visoke rdeče škornje, ki so okrašeni z zlatimi nitmi, na rokah pa ima bele rokavice z vezenino. Krona na njegovi glavi je bila okrašena z zlatimi nitmi in poldragimi kamni ter križem na vrhu, a so jo s še nekaterimi drugimi predmeti leta 1931 ukradli. Takratna priorica magdalenk Bernarda Pohl je iz starega očiščenega materiala naredila novo knežjo krono,[43] ki je še danes na glavi sv. Fidelija v stekleni krsti v studeniški cerkvi. Ob truplu je steklena je čaša z »njegovo krvjo«, simbolom njegovega mučeništva.

V spodnjem delu krste so izvlečne palice, da so krsto lahko prinesli in namestili v cerkev; hkrati je možno, da so to krsto s sv. Fidelijem tudi kdaj nosili v procesiji, vendar o tem ni ohranjenih nobenih podatkov.

Mlinarič navaja, da je to kapucin Fidelij iz Singmaringena.[44] Ampak menim, da to ne drži, saj telo pravega Fidelija iz Singmaringena leži v stolnici v švicarskem Churu, glava pa v kapucinski cerkvi v Feldkirchu v Avstriji. Poleg tega so kapucini v rjavem habitu, ta Fidelij pa ima krono in belo oblačilo, pa še razkošen je bil, kapucini pa so revni – torej to zagotovo ni Fidelij iz Singmaringena. Bolj verjetno je, da gre za truplo sv. Fidelija, ki je bil škof v Meridi v Španiji in je umrl leta 570.[45]

---

[42] https://foto-zgodbe.blogspot.com/2020/07/studenice-domovanje-dominikank-in.html, (obiskano: 15. 7. 2025).
[43] Kostanjšek Brglez III, 55.
[44] Mlinarič, 155.
[45] Thompson, 44.

Slika 7: Nunski kor v samostanski cerkvi v Studenicah (foto: Tomaž Lauko)

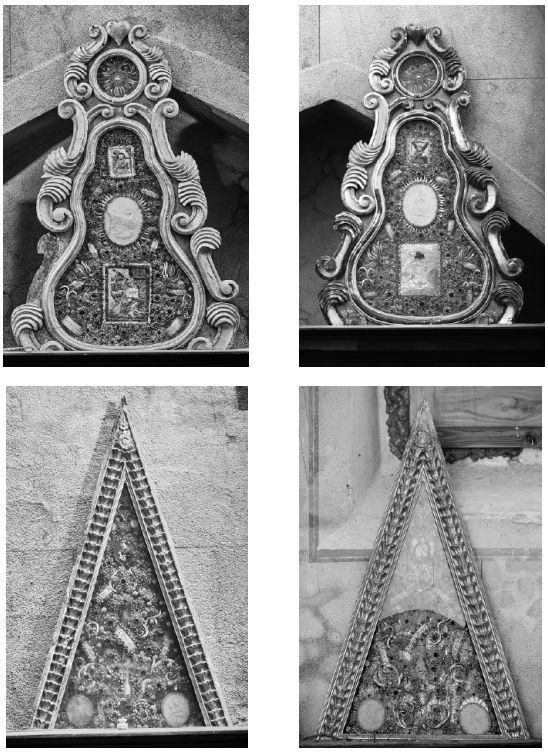

Slike 7 a, b, c, d: Relikviariji na nunskem koru (foto: Tomaž Lauko)

Truplo mučenca iz Rima je bilo v samostansko cerkev v Studenice pripeljano z velikimi slovesnostmi četrto velikonočno nedeljo 17. maja 1778. Avtentiko oziroma potrdilo o pristnosti relikvije je po naročilu drugega goriškega nadškofa Rudolfa Jožefa grofa Edlinga izdal celjski opat in arhidiakon Savinjske doline in Dravskega polja Martin Ferdinand Bartholotti 20. maja 1778. Iz župnišča kjer je bila shranjena, je izginila med drugo svetovno vojno.[46] Priorica, med leti 1767 in 1780, v času prenosa relikvij, je bila Marija Johanna Nepomucena Pettauer.[47]

Ko je bil studeniški samostan leta 1782 z dvornim dekretom cesarja Jožefa II. razpuščen, je bil opravljen popis dragocenih predmetov in na tem popisu je bil tudi oltar sv. Fidelija, ocenjen na 120 goldinarjev.[48]

Takšni relikviariji, ki hranijo celo truplo kakšnega svetnika so zelo redki. Na Slovenskem poznamo še vsaj dva takšna primera. Prvi je sv. Agapit, ki leži v stekleni krsti pod stranskim oltarjem Marije Brezmadežne v cerkvi Svetega Lenarta v Novi Cerkvi. Oblačila in okrasje sv. Agapita, kot tudi okrasje drugih relikviarijev, ki jih hranijo v cerkvi Svetega Lenarta v Novi Cerkvi, so prav tako izdelale redovnice v Studenicah. Drugi primer je sv. Jukund v cerkvi Žalostne Matere božje na Žalostni gori nad Preserjem na Ljubljanskem barju.[49] Na desni strani cerkvene ladje je oltar sv. Križa s stekleno krsto, v kateri leži sv. Jukund, desno ob njegovih nogah pa je čaša »s krvjo« kot pri sv. Fideliju v Studenicah.

Drugi relikviarij samostana, ki ga je treba izpostaviti, je relikviarij z zapestjem prednice (priorice) studeniškega samostana med leti 1478 in 1487 Ane Limberške.[50] Ob črnem zapestju v relikviariju je še osem napisnih listkov, pod katerimi so praviloma zavite relikvije, od tega je šest napisnih listkov še praznih in so namenjeni (bodočim) relikvijam pomembnejših redovnih sester. Na zadnji strani relikviarija je napis: *Attigit Manum St. Anne*, kar bi lahko prevedli kot *Dotakni se roke sv. Ane*.

Tak napis je tudi na še enem bolj razkošnem relikviariju z zapestjem sv. Ane, ki je tudi na nunskem koru v cerkvi sv. Treh kraljev v samostanu dominikank v Studenicah.

Spodaj desno na relikviariju Ane Limberške je napisni list z imenom *S. Dorothea*. Skoraj zagotovo gre za Dorotejo Rajhenburško,[51] predstojnico samostana med leti 1459 in 1478, neposredno predhodnico Ane Limberške.

---

[46] Kostanjšek Brglez II, 37.
[47] Mlinarič, 186.
[48] Mlinarič, 154–155.
[49] Glej opombo št. 3.
[50] Mlinarič, 186.
[51] Mlinarič, 186.

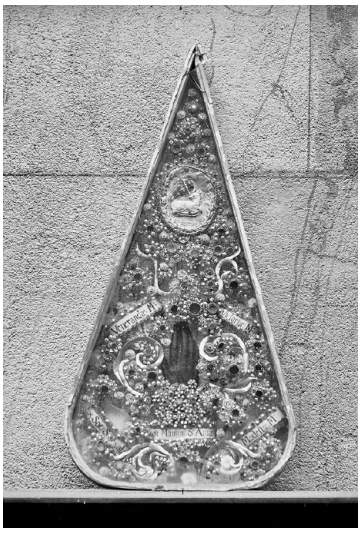

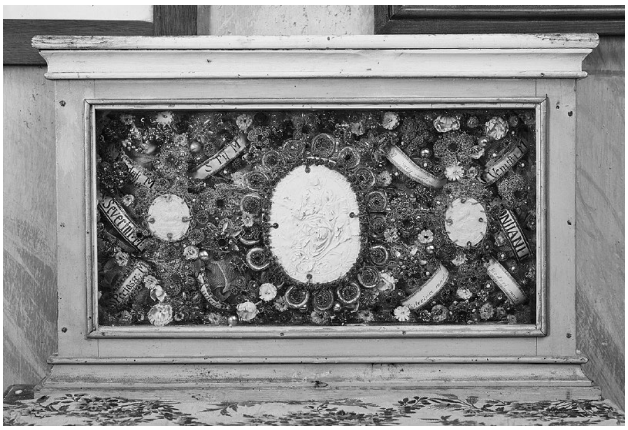

Slike 8 e, f, g, h: Relikvariji na nunskem koru (foto: Tomaž Lauko)

Obe, tako Ana kot Doroteja, se pojavita na še nekaj napisnih listih relikvij v studeniških relikviarijih.

Tako kot sta relikviarija sv. Fidelija in sv. Ane bogato okrašena, je enako na preostalih desetih oltarnih relikviarijih, katerih okrasje se sestoji iz zlatih in srebrnih v spirale oblikovanih žic, poldragih kamnov, vpletenih med enake žice, spletenih rožic iz enakih žic in okrašenih s poldragimi kamni, perlicami, lističi iz navadnega ali povoščenega platna. Enako velja tudi za relikviarije na nunskem koru, kjer se napisni listek z relikvijo sv. Uršule pojavi v petih relikviarijih in napisni listek z relikvijo sv. Križa v šestih. Ostali svetniki, svetnice, mučenci, mučenke, redovnice in redovniki, kot so apostol Peter, Kalist, Benedikt, Frančišek Paolski, Urban, Hiacint, Deziderij, papež Pij, Amand, Amantij, Poncijan, Fortunat, Klemen, Nikolaj, Bonifacij, Gavdencij, Teodor, Klemen, Terezija, Modesta, Klara, Celestina, Konstancija, Jukunda, Viktorija, Veneranda, Kandida, Sofija, Maksima, Rufina in Anastazija se ob že omenjanih pojavljajo praviloma po enkrat na napisnih listih studeniških relikviarijev.

Slika 9: Relikviarij v omari v nunskem koru (foto: Tomaž Lauko)

Sklep

Samostan Studenice je s svojo zgodovino, arhitekturo in relikviariji pomemben del slovenske kulturne dediščine. Relikvije in relikviariji iz nekdanjega samostana dominikank v Studenicah niso zgolj zgodovinski artefakti, temveč dragocena duhovna in umetniška dediščina, ki tudi osvetljuje vlogo samostana v srednjeveški in novoveški slovenski zgodovini. Njihov simbolni, umetniški in duhovni pomen presega zgolj materialno vrednost, saj predstavljajo vez med preteklostjo in sedanjostjo ter ohranjajo spomin na duhovno življenje dominikanskih nun in vernikov v stoletjih. Njihova ohranitev in raziskovanje omogočata razumevanje globoke vere, duhovne discipline in kulturne izoblikovanosti, ki je zaznamovala življenje dominikank v Studenicah. V času, ko fizične sledi njihove prisotnosti počasi bledijo, ravno relikvije ostajajo simbol trajnega stika med zemeljskim in božjim.

Verniki so verjeli, da so relikvije svetnikov vir milosti, ozdravljenj in zaščite pred nesrečami. Dominikanke v Studenicah so imele posebno vlogo pri ohranjanju in čaščenju relikvij, saj so verjele v njihovo duhovno moč in posredniško vlogo pri molitvah.

Vse studeniške relikviarije in relikvije oziroma tisto, v kar so zavite in umeščene relikvije, bo v prihodnje potrebno še očistiti in predvsem restavrirati. Relikvijam brez ohišja pa bo potrebno izdelati sekundarna ohišja. Zagotovo se bo ob restavriranju relikviarijev v njihovi notranjosti odkrilo še marsikaj, kar nam je zdaj ostalo zakrito. Žal ob mojem pregledu relikviarijev v cerkvi sv. Treh kraljev teh ni bilo možno ob konservatorsko restavratorski prisotnosti odpirati in odvijati, da bi s tem imeli boljši vpogled za njihovo celovitejšo preučitev. Ob pregledu zatečenega stanja sem na zadnjih straneh relikviarijev oziroma na njihovih spojih zaznal tudi številne praske najbrž od nohtov, kar pomeni, da so jih večkrat odpirali in ponovno zapirali. To pa me napeljuje na misel, da je ob spoštljivem čaščenju relikvij bila močno prisotna želja po videnju relikvije, zunaj platna, v katerega je bila zavita oziroma po fizičnem stiku z njo.

Danes so relikviariji iz Studenic predmet raziskav zgodovinarjev in umetnostnih zgodovinarjev. Strokovne raziskave in restavratorski posegi so in še bodo pripomogli k boljšemu razumevanju materialne kulture samostana in pomena relikviarijev v njem.

Nekatere predmete iz samostana je mogoče videti v kontekstu bogate verske in umetnostne dediščine Slovenije. Nadaljnje raziskave lahko razkrijejo dodatne informacije o izdelavi, uporabi in ikonografiji teh svetih predmetov.

Izjava o raziskovalnih podatkih

Članek temelji na raziskovalnih podatkih, ki so javno dostopni oziroma shranjeni v javnem arhivu ali muzeju in so navedeni v poglavju Viri in literatura.

Viri in literatura

Karl Amon, Bogoslužje, dušno pastirstvo in pobožnost: Čaščenje svetnikov in njihovih relikvij, v: Zgodovina Katoliške cerkve, Ljubljana 1999.

Manfred Brauneck, Religiöse Volkskunst: Votivgaben, Andachtsbilder, Hinterglas, Rosenkranz, Amulette, Köln 1978.

Notker Curti, Volksbrauch und Volksfrömmigkeit im katolischen Kirchenjahr, Basel 1947.

Janez Flis, Umetnost v bogočastni službi, Ljubljana 1908.

Wilhelm Hengstler, Karl Stocker, Wallfahrt, Wege zur Kraft, razstavni katalog, Graz 1994.

Karl Hernmarck, Die Kunst der europäischen Gold- und Silberschmiede von 1450 bis 1830, München 1978.

Gaetano Intrigillo, Turinski prt: preiskava stoletja, Ljubljana 1999.

Darko Knez, Relikvije in relikviariji Muzeja krščanstva na Slovenskem, v: Dotik svetnikov: vloga relikvij v krščanstvu na Slovenskem, Stična 2008.

Darko Knez, Relikvije in relikviariji iz zbirke Narodnega muzeja Slovenije = Relics and reliquaries from the collection of the National Museum of Slovenia, Viri. Gradivo za materialno kulturo Slovencev / Narodni muzej Slovenije ; 12, Ljubljana 2014.

Blaž Korpnik, Kipar Janez Gregor Božič, magistrska naloga, FF UL, Ljubljana 2021.

Simona Kostanjšek Brglez, Veliki oltar v cerkvi sv. Treh kraljev v Studenicah, Bistriške novice, avgust 2020, 34-35.

Simona Kostanjšek Brglez, Relikviariji v cerkvi sv. Treh kraljev v Studenicah I, Bistriške novice, avgust 2023, 36-37.

Simona Kostanjšek Brglez, Relikviariji v cerkvi sv. Treh kraljev v Studenicah II, Bistriške novice, september 2023, 36-37.

Simona Kostanjšek Brglez, Relikviariji v cerkvi sv. Treh kraljev v Studenicah III, Bistriške novice, oktober 2023, 54-55.

Franc Ksaver Lukman, Martyres Christi: izbor zgodovinskih poročil o krščanskih mučencih prvih treh stoletij, Celje 1934, str. 59; Marijan Smolik, Liturgika, Celje 1995, str. 205; Krajnc 2008.

Jože Mlinarič, Studeniški dominikanski samostan ok. 1245-1782, Celje 2005.

Andrea Polonyi, Reliquien aus den römischen Katakomben, v razstavnem katalogu Gold, Perlen und Edel-gestein Reliquienkult und Klosterarbeiten im Deutschen Südwesten, Freiburg 1995.

Ekkart Sauer, Zur theologie kirclichen kultgerätes, v: Salzburgs alte Schatzkammer, Salzburg 1967.

Avinoam Shalem, Reliquien der Kreuzfahrezeit: Verehrung, Raub und Hendel, v razstavnem katalogu Kein Krieg ist heilig: Die Kreuz Züge, Mainz am Rhein 2004, str. 405.

Edward Arthur Thompson, The Goths in Spain, Oxford 1969.

Franc Ušeničnik, Katoliška liturgika, Ljubljana 1945.

Zakonik cerkvenega prava, Ljubljana 1944.

Spletni viri

Svetlana, Studenice, domovanje dominikank in magdalenk, Foto zgodbe, 28. julij 2020, https://foto-zgodbe.blogspot.com/2020/07/studenice-domovanje-dominikank-in.html. (obiskano: 15. 7. 2025)

The catholic community forum, http://www.catholic-forum.com/saints/ncd07032.htm. (obiskano: 15. 7. 2025)

RELIKVIJE IN RELIKVIARIJI IZ NEKDANJEGA SAMOSTANA DOMINIKANK V STUDENICAH

Povzetek

Samostan dominikank v Studenicah, ustanovljen leta 1237 je kot eden prvih ženskih samostanov na Slovenskem predstavljal pomembno duhovno, kulturno in umetniško središče. Poleg arhitekturnih in zgodovinskih vrednot je samostan znan tudi po svojih 159 relikvijah različnih svetnic in svetnikov, umeščenih v 29 bogato okrašenih relikviarijev, ki so bili izdelani od konca 17. stoletja do konca devetnajstega stoletja, čeprav je bila večina med njimi izdelanih v 18. stoletju.

Ti dragoceni predmeti pričajo o globoki veri in statusu samostana in so imeli pomembno vlogo v duhovnem življenju tamkajšnjih redovnic in vernikov. Pogosto so bili osrednji del obredov, saj so verniki v njih videli simbol neposredne povezave s svetniki, ki so se jim priporočali.

Zbiranje relikvij s strani samostanov, cerkva in zasebnikov je privedlo do bogatih zbirk relikvij in relikviarijev. Ena takšnih zbirk so nedvomno tudi relikviariji iz nekdanjega samostana dominikank v Studenicah, ki sodijo med tri najpomembnejše tovrstne zbirke v Sloveniji.

Dvanajst relikviarijev je na petih oltarjih v samostanski cerkvi. Od teh sta dva relikviarija na velikem baročnem oltarju sv. Treh kraljev, po eden na vsaki strani tabernaklja. Dva relikviarija sta umeščena na baročnem Karmelskem oltarju v stranski severni kapeli. Pet relikviarijev je razporejenih po stranskem baročnem oltarju sv. Križa. V stranski kapeli Roženvenske Matere Božje so na baročnim oltarju še trije relikviariji.

Devet relikviarijev je razporejenih na zaprtem nunskem koru, kjer so redovnice, ločene od ostalih, spremljale mašo. Osem relikviarijev pa je v omari, izdelani v bivšem prehodu v nunskem koru. V isti omari so spravljena tudi orodja in različni materiali, ki so jih nune uporabljale za okraševanje relikvij. Vse te relikviarije so v celoti okrasile studeniške dominikanke.

Samostan Studenice je s svojo zgodovino, arhitekturo in relikviariji pomemben del slovenske kulturne dediščine. Relikvije in relikviariji iz nekdanjega samostana dominikank v Studenicah niso zgolj zgodovinski artefakti, temveč dragocena duhovna in umetniška dediščina, ki tudi osvetljuje vlogo samostana v srednjeveški in novoveški slovenski zgodovini. Njihov simbolni, umetniški in duhovni pomen presega zgolj materialno vrednost, saj predstavljajo vez med preteklostjo in sedanjostjo ter ohranjajo spomin na duhovno življenje dominikanskih nun in vernikov v stoletjih. Njihova ohranitev in raziskovanje omogočata razumevanje globoke vere, duhovne discipline in kulturne izoblikovanosti, ki je zaznamovala življenje dominikank v Studenicah.

RELICS AND RELIQUARIES FROM THE FORMER DOMINICAN CONVENT IN STUDENICE

Summary

The Dominican convent in Studenice, founded in 1237, was one of the earliest convents for women in the Slovenian lands and an important spiritual, cultural and artistic centre. In addition to its architectural and historical significance, the convent is also known for its collection of 159 relics of various female and male saints, housed in 29 richly decorated reliquaries produced between the late 17th and the late 19th centuries, although the majority date from the 18th century.

These precious objects bear witness to the profound faith and status of the convent and played an important role in the spiritual lives of the nuns and the faithful. They were often central to religious ceremonies, as the faithful regarded them as symbols of a direct connection with the saints whose intercession they sought.

The collecting of relics by convents, churches and private individuals led to the creation of rich collections of relics and reliquaries. One such collection is undoubtedly that of the reliquaries from the former Dominican convent in Studenice, which ranks among the three most important collections of its kind in Slovenia.

Twelve reliquaries are located on five altars in the convent church. Of these, two are placed on the large Baroque Altar of the Three Kings, one on either side of the tabernacle. Two reliquaries are located on the Baroque Carmelite Altar in the northern side chapel. Five reliquaries are arranged on the Baroque side altar of the Holy Cross. A further three reliquaries are located on the Baroque altar in the side chapel of Our Lady of the Rosary.

Nine reliquaries are arranged in the enclosed nuns' choir, where the nuns attended Mass separately from the rest of the congregation. Eight reliquaries are kept in a cabinet constructed in the former passageway within the nuns' choir. The same cabinet also contains tools and various materials used by the nuns to decorate the relics. All of these reliquaries were decorated entirely by the Dominican nuns of Studenice.

With its history, architecture and reliquaries, the Studenice convent represents an important part of Slovenia's cultural heritage. The relics and reliquaries from the former Dominican convent in Studenice are not merely historical artefacts, but constitute a valuable spiritual and artistic heritage that also sheds light on the role of the convent in medieval and early modern Slovenian history. Their symbolic, artistic and spiritual significance extends far beyond their material value, as they form a link between past and present and preserve the memory of the spiritual lives of the Dominican nuns and the faithful over the centuries. Their preservation and study enable a deeper understanding of the profound faith, spiritual discipline and cultural refinement that characterised the lives of the Dominican nuns in Studenice.

RELIQUIEN UND RELIQUIARE AUS DEM EHEMALIGEN DOMINIKANERINNENKLOSTER IN STUDENICE

Zusammenfassung

Das 1237 gegründete Dominikanerinnenkloster in Studenice war eines der ersten Frauenklöster im slowenischen Raum und stellte ein bedeutendes geistliches, kulturelles und künstlerisches Zentrum dar. Neben seiner architektonischen und historischen Bedeutung ist das Kloster auch für seine Sammlung von 159 Reliquien verschiedener Heiliger bekannt, die in 29 reich verzierten Reliquiaren aufbewahrt werden. Diese entstanden vom Ende des 17. bis zum Ende des 19. Jahrhunderts, wobei der überwiegende Teil im 18. Jahrhundert angefertigt wurde.

Diese kostbaren Objekte zeugen vom tiefen Glauben und vom hohen Stellenwert des Klosters und spielten eine bedeutende Rolle im geistlichen Leben der dortigen Nonnen und Gläubigen. Häufig standen sie im Mittelpunkt religiöser Zeremonien, da die Gläubigen in ihnen ein Symbol der unmittelbaren Verbindung zu den Heiligen sahen, deren Fürsprache sie erbaten.

Das Sammeln von Reliquien durch Klöster, Kirchen und Privatpersonen führte zur Entstehung umfangreicher Sammlungen von Reliquien und Reliquiaren. Zu diesen zählt zweifellos auch die Sammlung der Reliquiare aus dem ehemaligen Dominikanerinnenkloster in Studenice, die zu den drei bedeutendsten Sammlungen dieser Art in Slowenien gehört.

Zwölf Reliquiare befinden sich auf fünf Altären in der Klosterkirche. Zwei davon stehen auf dem großen barocken Dreikönigsaltar, jeweils eines auf jeder Seite des Tabernakels. Zwei Reliquiare befinden sich auf dem barocken Karmeliteraltar in der nördlichen Seitenkapelle. Fünf Reliquiare sind auf dem barocken Seitenaltar des Heiligen Kreuzes angeordnet. Weitere drei Reliquiare befinden sich auf dem barocken Altar in der Seitenkapelle Unserer Lieben Frau vom Rosenkranz.

Neun Reliquiare sind im abgeschlossenen Nonnenchor aufgestellt, wo die Nonnen, von den übrigen Gläubigen getrennt, der Messe beiwohnten. Acht Reliquiare werden in einem Schrank aufbewahrt, der im ehemaligen Durchgang des Nonnenchors angefertigt wurde. In demselben Schrank werden auch Werkzeuge und verschiedene Materialien aufbewahrt, die von den Nonnen zur Verzierung der Reliquien verwendet wurden. Sämtliche dieser Reliquiare wurden vollständig von den Dominikanerinnen von Studenice verziert.

Das Kloster Studenice ist mit seiner Geschichte, seiner Architektur und seinen Reliquiaren ein bedeutender Bestandteil des slowenischen Kulturerbes. Die Reliquien und Reliquiare aus dem ehemaligen Dominikanerinnenkloster in Studenice sind nicht nur historische Artefakte, sondern stellen ein wertvolles geistliches und künstlerisches Erbe dar, das zugleich die Rolle des Klosters in der mittelalterlichen und frühneuzeitlichen slowenischen Geschichte beleuchtet. Ihre symbolische, künstlerische und geistliche Bedeutung geht weit über ihren materiellen Wert hinaus, da sie eine Verbindung zwischen Vergangenheit und Gegenwart herstellen und die Erinnerung an das geistliche Leben der Dominikanerinnen und der Gläubigen über die Jahrhunderte hinweg bewahren. Ihre Erhaltung und Erforschung ermöglichen ein tieferes Verständnis des tiefen Glaubens, der geistlichen Disziplin und der kulturellen Prägung, die das Leben der Dominikanerinnen in Studenice kennzeichneten.